

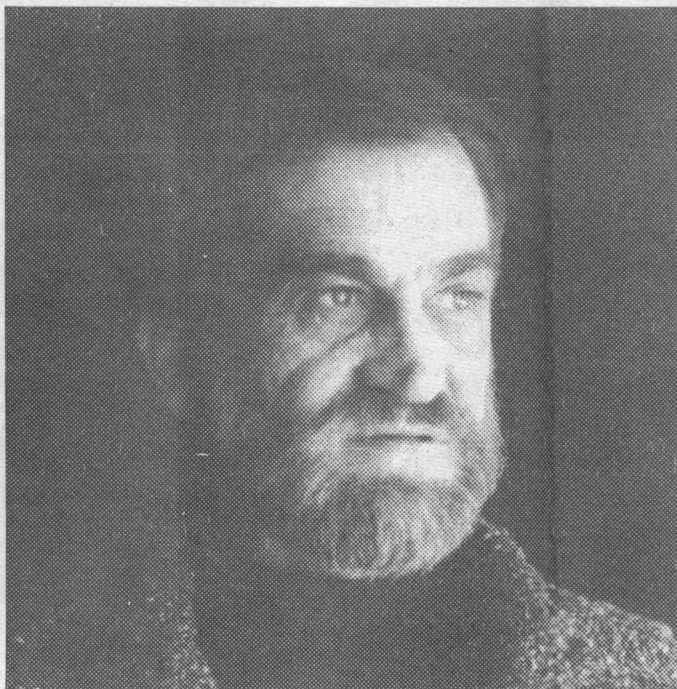
Rudi Šeligo, dramski pisac iz Kranja, već od 1973. kada je u režiji Dušana Jovanovića prvi put pozorišno izvedena drama „Ko visoko leti, nisko pada“, izaziva posebno interesovanje pozorišne javnosti. Tokom prošle i ove godine njegova drama „Ana“ izazivala je izuzetno interesovanje šire javnosti; o „Ani“ se u superlativima govorilo i pisalo i pre Sterijinog pozorja, a na Pozorju je „Ana“, u izvođenju Slovenske mladinske gledališnice iz Ljubljane, doživela potpuni trijumf: Šeligo je nagrađen kao autor najboljeg dramskog teksta, „Ana“ je nagrađena nagradom „okruglog stola kritike“ za najbolju predstavu, Milena Zupančič je dobila nagradu publike i diplomu Sterijinog pozorja za sjajnu ulogu glavne junakinje, a nagrađena je i Doris Krstić, za kostimografiju.

Pre nego što se sredinom 70-ih okrenuo drami, Šeligo je 1966. objavio roman „Kula“, 1968. roman „Triptih Agate Švarckobler“ (za koji dobija Prešernovu nagradu) i zbirku novela „Kamen“, 1971. roman „Da li da te pospem lišćem“ i 1973. zbirku novela „Paganstvo“. Posle izvođenja drame „Ko visoko leti, nisko pada“, Šeligo piše drame: „Šarada ili danja“, „Veštica iz Gornje Davče“, „Lepa Vida“, „Svadba“ i „Ana“, koju pored Mladinskog gledališća izvode i jedno beogradsko (Atelje 212) i šabačko pozorište. Pored drama, u razdoblju od 1973. do sada, napisao je i roman „Blagi dodir“.

I ove sezone je, kao i ranijih, dominirao politički teatar. To se moglo videti upravo na Sterijinom pozorju. Verovatno je sad već potrebno da se kritički vrednuju dosadašnja dostignuća i greške ovog pozorišnog usmerenja. Kako vi danas gledate na politički teatar i kako ocenjujete izbor predstava za ovogodišnje Sterijino pozorje?

– Moje je mišljenje da je ne samo svako pozorište već i svaka drama u suštini politička drama. Nema nikakvog razloga da „Kralj Edip“ ne bude politička drama ili da na nju gledamo izvan političkog i društvenog konteksta. Primedbe, pa čak i negodovanje koje se odnosilo na blok predstava koje je Fabijan Šovagović izabrao za Sterijino pozorje najverovatnije se tiče upravo drama čija je tema politika, koje su se bavile njome u nekom eksplicitnom obliku.

Razloga zašto se kod nas pojavio politički teatar ima više, i teško je ukratko odgovoriti na to pitanje. To je više tema temeljite rasprave, ali ja ću pokušati da odgovorim citirajući Ničea: „Bog je mrtav“. Naravno, od onog trenutka kada je bog mrtav, sudbinu u svoje ruke preuzima čovek – te tako politika, zapravo, postaje njegova sudbina. Osim toga, Niče je re-

Sve je jedna velika provincija

U velikim kontrastima ne vidim uvek nešto a priori loše; to da istu predstavu tako reći u istom danu i žestoko napadaju i nagrađuju, kude i hvale, za mene je izraz nekog specifičnog vrenja, koje, nadam se, može biti veoma plodonosno – u kreativnom smislu – za jugoslovensku dramatiku.

kao i da se sve vraća, kruži... Ako obe ove Ničeove misli sažmemo, shvatićemo da i nije tako iznenađujući taj veliki uspon političke dramaturgije i političkog teatra. Već smo duboko zašli u neko vreme ponovne refleksije sveg događanja ovog stoleća. Možda nam izvesna briga šta će biti na kraju 20. veka, kad bude trebalo stupiti u novi vek, otvara i neka nova pitanja... A došao je čas da se o svemu proteklom, pa i o našoj novijoj istoriji, temeljito, duboko zamisli, jer samo tako može se doći i do odgovora šta će nam novi vek doneti. Dakle, potrebno je da se još jednom duboko razmisli o tome gde smo i šta smo, i kao društvo, i kao čovečanstvo radili do sada?

Na drugoj strani, ima dosta razloga za nastajanje političkog pozorišta. Često se u dramskim delima obrađuju teme koje su još tabu ili su svojevremeno bile tabu. Za mene je, na primer, logična ta želja da u umetnosti hrabro negiramo sve tabue.

Treba, međutim, ipak voditi računa o tome da i u političkom teatru postoje velike razlike. Zato nije moguće strpati sve u isti koš, nije moguće govoriti o nekoj jedinstvenoj školi političkog teatra, tj. neodržive su tvrdnje da svi radi mo jedno te isto. Velike su, na primer, razlike između Šnajdera i Brešana, Popovića i Mihailovića, itd. To su veoma značajne, rekao bih, dragocene individualne razlike, koje često brišemo upotrebom pojma politički teatar.

O bloku predstava političkog pozorišta na Sterijinom pozorju izrečeno je dosta pogrešnih, zlobnih i otvorenih primedbi, koje se na neki na-

čin i mogu razumeti kao izraz jednostranog, naivnog oportunizma. Na primer, nisu bile retke ocene koje su političkom teatru zamerile da se izmiče od akutne, aktuelne političke problematike sadašnjeg vremena. Treba se nasmejati takvim primedbama, jer one zapravo izviru iz kratke pameti po kojoj sadašnjost traje samo u ovom trenutku, kao da sadašnjost ne seže daleko nazad, u same korene sadašnjosti. I sadašnjost ima značajne vremenske dimenzije. Ako, na primer, „Ana“ u dramskoj formi analiziratemelje naše sadašnjosti, ne možemo da kažemo da je „Ana“ daleko od današnjih problema. Naravno, daleko je od feljpnističkih gledanja na naš trenutak...

Čitao sam nedavno i „Delu“ izveštaj sa nekog zasedanja komunista u Mariboru, gde je izrečena kritika – neki se pisci kod nas svojim temama vraćaju u prošlost, ali ne zbog ljubavi prema prošlosti, već iz drugih razloga... Ta kritika je zapravo smešna; hoće da kaže da bi sve bilo u redu kada bi pisci pisali iz ljubavi prema prošlosti, ali pošto se oni njome bave iz potrebe aktuelnog trenutka, što znači potrebe razumevanja vre-

mena – da bi čvrsto stajali na zemlji – onda to, naravno, nije dozvoljeno. Bar što se mene tiče, „Ana” nije pisana ni iz kakve ljubavi prema prošlosti, već upravo zbog onih vidika koji su u pomenutoj kritici omalovažavani, „Ana” želi da isproba, da analizira naše temelje...

Čuju se primedbe – posebno mladih dramaturga – da će dramsko stvaralaštvo i pozorište morati da se suoče sa samim sobom, da se vrate intimnim ljudskim pitanjima?

– Takvo sektorsko određivanje intimnog i širokog društvenog potpuno otpada kada se radi o dramatici. Jednostavno, ne verujem u neko klasifikovanje po ladicama, po tokovima, da, eto, dramatika jednom ide u jednom smeru, a drugi put u drugom. Još jednom da ponovim ono što sam već rekao: razlike između pojedinih autora su velike, čak ogromne, i čini mi se da je danas nemoguće govoriti o nekom glavnom toku autoritativno, jednostrano i bez argumenata. Uopšte, mislim da su te i neke druge primedbe – na primer, da je publika sita političkih tema, što je publika na Sterijinom pozorju apsolutno opovrgla – više potreba nekih činovnika i političara nešto nižeg kova koji verovatno se boje, pa zato publici „određuju” negativni ukus, jer ga ona, naravno, nema. Šta te teme mogu da razotkriju? Zašto su opasne? Za koga? Što se pre oslobodimo tog straha pred svim i svačim biće bolje i za dramsko stvaralaštvo i za čitavo društvo.

Neki kritičari u Sarajevu označili su „Anu” kao socrealističku. Kako vi komentarišete ovakve kritike?

– Te oznake o „Ani” kao socrealističkoj drami – ukoliko su dobronamerne – za svoje ishodište imaju uglavnom neznanje. Za socrealističku ideologiju i estetiku karakteristično je pre svega to da vlast s pozicija moći zahteva od pisca da o njoj piše pozitivno: da piše o pozitivno promenjenim junacima, herojima, svetlim likovima, o neposrednim dostignućima novog društvenog uređenja... U tom smislu ni u bloku predstava političkog teatra, pa ni u „Ani”, nema nikakvih indicija o postojanju nekakvog socrealizma. Neko je tu očigledno pobrkao neke pojmove...

Nije prošlo mnogo vremena

od kada je „Ana” u istom izvodenju Mladinskog gledališća na Festivalu malih i eksperimentalnih scena u Sarajevu i politički i umetnički diskvalifikovana, dok je na Sterijinom pozorju nagrađena. Kako se ovaj paradoks može protumačiti?

– Kod nas je, jednostavno, sve moguće. Ono što se događalo u Sarajevu, bilo je ne baš očekivano, ali u izvesnoj meri logično... Kada o svemu trezveno razmislim, uzimajući u obzir opšta događanja na području kulture, ideologije i idejnih tokova, dolazim do zaključka da se u različitim sredinama neke stvari različito tretiraju. U Sarajevu, pa i ponegde u Sloveniji, Srbiji, Hrvatskoj itd. situacija je u idejnom smislu veoma zaostrena. Recimo, u Sarajevu je bilo rečeno da autor „Ane” suprotstavlja jednoj vrsti dogmatizma – staljinističkom dogmatizmu – vlastiti dogmatizam, da je „Ana” puna ispraznih, kvazifilozofskih dijaloga... Kad počne da se govori na taj način, već znamo koliko je sati... No, na Sterijinom pozorju je, hvala bogu, prevladala trezvenija – i politički trezvenija ako hoćete – misao, i do takve diskvalifikacije uopšte nije došlo.

Možda je deo istine i u onome što se moglo čuti na Sterijinom pozorju: pošto je tu bio čitav blok predstava takozvanog političkog teatra, niko se nije usudio da napadne, jer, teže je napasti čitav blok predstava nego pojedinačne predstave na festivalima.

Međutim, u tim velikim kontrastima ne vidim uvek nešto a priori loše. To da istu predstavu tako reći u istom danu i žestoko napadaju i nagrađuju, kuđe i hvale, za mene je izraz nekog specifičnog vrenja, koje, nadam se, može biti veoma plodonosno – u kreativnom smislu – za jugoslovensku dramu.

Šta vam, s obzirom na to da ste i to sada bili mnogo puta nagrađivani i da ste dobijali veoma značajna priznanja, u ovom trenutku znači nagrada Sterijihog pozorja za najbolji dramski tekst?

– Pa da budem iskren, ne mogu da kažem da sam zadovoljan svojim radom. Razloga zašto je tako u svakom slučaju je više i teško bih mogao sada sve da ih nabrojim. Na Sterijinom pozorju sam do sada učestvovao pet puta i znam kako se dodeljuju nagrade. Uvek ima nepravdi, samo je pitanje koliko su teške greške načinjene. Uvek postoje i neke „kuhinje”... Pa ipak, čini mi se da ova nagrada ima svoj smisao i značaj u ovome: u Jugoslaviji je moguće dosta otvoreno pisati o bitnim, pa i političkim problemima. Iako nemam nikakvih iluzija u smislu da će mi od sada sva vrata biti otvorena... Eto, konkretno za „Anu”: već ove sezone je bila na repertoaru mariborskog pozorišta; iz tehničkih razloga bila je prenesena za sezonu 1985/86, ali.. za iduću godinu je, da tako kažem, već stigla zabrana nekih članova Saveta pozorišta, onih koji u nje-mu nisu zaposleni. Koliko znam, ova zabrana, apsolutno političke prirode, još je na snazi – što znači da sa te strane nemam iluzija da će za mene i „Anu”, na primer, sve glatko teći...

Kod nas na žalost, još, posebno na tim lokalnim nivoima, dolazi do prosto neverovatnih zaslepljivanja; još je na lokalnom nivou sve moguće: na idejnom, kulturnom planu, pa i na području privrede, gde su posledice, bar za sada, najvidljivije.

Pomenuli ste razne „kuhinje”... Kakvo je vaše mišljenje o Sterijinom pozorju juče, danas, sutra?

– Pre svega, mislim da nam je Sterijino pozorje potrebno. Ove godine se po kvalitetu predstava diglo sa razine nekoliko poslednjih godina – od odlaska dotadašnjeg selektora Stamenkovića. U velikoj meri se slažem sa Stamenkovićem (sa njegovim člankom u NIN-u) da smo poslednjih nekoliko godina osiromašili Pozorje i da se pravi kontinuitet kvaliteta oseća tek ove godine.

Čini mi se izuzetno važnim – a izgleda da to nije samo moje mišljenje – da se reducira broj raznih organa, saveta i odbora, koji se u izboru predstava za Pozorje najčešće povode za parcijalnim, često potpuno politikantskim interesima. U svakom slučaju, morao bi da postoji selektor sa dužim mandatom – samo tako se

može dobiti potpuniji pregled vođenja neke politike u izboru predstava. Ta politika se, naravno, onda može i iz godine u godinu korigovati. Sečam se da sa programi ranijih selektora nikada nisu bili glatko prihvaćeni, stalno su iznova kritikovani. Te kritike su u određenoj meri pozitivno uticale na izbor predstava za naredno Pozorje. U sadašnjoj situaciji, te kritike, ma koliko bile korisne, ne mogu bitnije da utiču na selekciju na narednim Pozorjima, jer se selektori stalno menjaju.

Ne znam da li će se i drugi učesnici Sterijinog pozorja složiti sa mnom, ali dobro bi bilo kada bi se na Pozorju jednostavno ukinule sve nagrade. Predložio bih i ovo: da republičke selekcije ostanu, a da glavni selektor izabere i više predstava, ako bi to bilo potrebno – recimo 12 – ali s tim da bi već samo učešće na Sterijinom pozorju za sve autore i pozorišta bila ona prava nagrada. Kada bi otpale sve one formalne nagrade, time bi otpale i sve „kuhinje”, muke oko žirija, nepoverenje, prepucavanja, zavisti... Došlo bi, po mom mišljenju, do mnogo kreativnijeg dijaloga među pozorišnim radnicima i autorima drama, a uveren sam da bi oživeo i okrugli sto sa vrućim polemikama, koji je postojao krajem 70-tih godina... Oživeo bi sve ono što proizlazi ne samo iz druženja već i iz izmene mišljenja, iz dijaloga, polemika... Bilo bi to za jugoslovenski pozorišni život mnogo korisnije i učinak bi – uveren sam u to – bio mnogo veći nego što ga sada veštački podižemo formalnim nagradama.

Živite u Kranju, gradu koji je na izvestan način kulturna provincija, bar u odnosu na Ljubljanu. Da li vas to možda ometa da saznate više o događajima na području kulture u slovenačkom i jugoslovenskom prostoru?

– Sve zajedno je jedna velika provincija, uključujući tu i Svet i Kosmos... bar što se tiče onog pravog čovekovog života.

□ David Tasić

Došao je čas da se o svemu proteklom, pa i o našoj novijoj istoriji temeljito, duboko zamisli, jer samo tako može se doći i do odgovora šta će nam novi vek doneti. Potrebno je da se još jednom duboko razmisli o tome gde smo i šta smo, i kao društvo, i kao čovečanstvo radili do sada?